

یک قدم تا پیوست

گزارش اختتامیه نوزدهمین جشنواره کتاب رشد

سمیه میرزایی

اهالی فرهنگ، از جنس خاصی هستند، دغدغه‌شان به وسعت یک سرزمین است. وقتی برترین آنان در حوزه آموزش و به ویژه تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان، گردهم می‌آیند، یعنی شما بی‌تردید شاهد جمعی بسیار ارزشمند و سرشار از فرهیختگی و دانایی خواهید بود و باری دیگر، مدرسه دارالفنون شاهد بزرگترین اجتماع ناشران حوزه آموزش و پرورش بچه‌های این سرزمین در قالب اختتامیه نوزدهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی «رشد» است. ناشران، مؤلفان، مترجمان، داوران و مسئولان

جشنواره را که در قالب نمایشگاهی با حضور ۱۵ شرکت و مؤسسه فرهنگی و آموزشی تولیدکننده منابع آموزشی و تربیتی در حوزه محصولات مکتوب و غیرمکتوب، تجهیزات، نرم افزارها، فیلم‌های آموزشی و تربیتی برپا شده است، به تماشا نشستند. به روال تمامی جشنواره‌ها، مراسم با سخنان

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی وزارت آموزش و پرورش به عنوان متولی برگزاری جشنواره کتاب رشد، همگی از اهالی حوزه منابع آموزشی و تربیتی هستند که هم‌زمان با آخرین روز آبان ماه سال ۱۴۰۰، پیش از برگزاری مراسم اختتامیه نوزدهمین جشنواره کتاب رشد، مقابل سالن اصلی برگزاری مراسم، آثار این دوره از

شایسته تقدیر معرفی می‌شوند. وی در ادامه با بیان اینکه در این دوره تلاش کردیم به تخصصی‌تر کردن جشنواره توجه کنیم، گفت: سعی کردیم آثار رسیده به جشنواره را در قالب فرم و معنا هم مورد بررسی قرار دهیم که پیش از این سابقه نداشت. از اینرو، مباحثی مانند میزان تأثیرگذاری کتاب‌ها بر تحریک فکر و افزایش انگیزه در مخاطبان را در مؤلفه‌های ارزشیابی قرار دادیم.

جهانگردی با بیان اینکه حاصل جشنواره را در بیانیه‌های گروه‌های داوری می‌توان خلاصه کرد، گفت: در یک نگاه کلی، داوران در بیانیه‌های خود تأکید دارند که کتاب‌های این دوره از یک روند رو به رشد حکایت دارند و خلاقیت آثار در دوره همه‌گیری کرونا، بیش از پیش مشهود است.

وی در ادامه با قرائت بیانیه‌های هر یک از گروه‌های داوری گفت: البته داوران به نکات منفی و نقطه ضعف‌ها هم اشاره داشتند که باید برای رفع آن‌ها برنامه‌ریزی شود. ضمن آنکه پیشنهادهای هم برای ارتقاء جشنواره شده است. تمامی گروه‌ها در یک اجماع، بر ارتقاء هرچه بیشتر جشنواره و به دنبال آن افزایش کیفیت کتاب‌های کمک آموزشی تأکید کرده‌اند و با توجه به اینکه اغلب ناشران با معیارها و ضوابط مدارس آشنایی

کیومرث جهانگردی، معاون سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی دفتر انتشارات و فناوری آموزشی و دبیر این جشنواره آغاز شد. او ضمن ارائه گزارشی از روند برگزاری نوزدهمین جشنواره کتاب رشد گفت: فرایند جشنواره از اردیبهشت ماه سال جاری آغاز شد. مبنای کار هم چنین بود که هر کتابی در حوزه تعلیم و تربیت، حداقل توسط دو داور و ارزیاب بررسی و اگر نظر داوران همسو نبود، کار به یک داور سوم ارجاع داده شود. در صورت اعتراض ناشران به نتیجه داوری، یک کمیته علمی متشکل از اعضای حقیقی و حقوقی به اعتراض‌ها رسیدگی کنند.

وی ادامه داد: پس از ارزیابی‌ها، به منظور دسترسی بهتر و هر چه سریع‌تر دانش‌آموزان، اولیا و معلمان به کتاب‌های مورد تأیید سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی، نشان استاندارد الکترونیکی (QR Code) یا رمزینہ پاسخ سریع، مورد بهره‌برداری قرار گرفت تا مخاطبان کتاب‌های مناسب را شناسایی کنند.

دبیر نوزدهمین جشنواره کتاب رشد اظهار کرد: در این دوره از جشنواره از بین بیش از سه هزار عنوان کتاب رسیده، هزار و ۳۳۸ عنوان کتاب مورد تأیید قرار گرفته و در ۲۷ گروه داوری بررسی شدند که در نهایت ۱۱ اثر به عنوان آثار برگزیده و ۲۲ اثر هم به عنوان

لازم را ندارند، ضروری است که برای ناشران کارگاه‌هایی را در سازمان برگزار کنیم که البته این کار تا حدودی انجام و در دستور کار جدی قرار دارد.

دبیر نوزدهمین جشنواره کتاب رشد با بیان اینکه به نظر می‌رسد که برگزاری این جشنواره موجب ارتقای کیفیت نشر دانش و ایجاد انگیزه بیشتر مولفان و ناشران خواهد شد، خاطرنشان کرد: من امیدوارم که با معرفی کتاب‌های برتر این دوره از جشنواره در هفته کتاب و کتابخوانی شاهد کتابخوانی هرچه بیشتر باشیم.

ضرورت توجه به فطرت الهی مخاطبان

دکتر حسن ملک‌ی، رئیس سابق سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی هم دیگر سخنران این مراسم بود که با اشاره به اینکه مسئله کتاب، نوشتن و تولید پیام به جان انسان و فطرت الهی بشر ارتباط دارد، گفت: همه انسان‌ها در داشتن فطرت الهی، نقطه اشتراک دارند و ۱۲۴ هزار پیامبر یا معلم اعزام شدند تا انسان‌ها در مسیر فطرت الهی خود پرورش یابند.

وی با بیان اینکه مراد از فطرت الهی انسان، مجموعه‌ای از قابلیت‌ها و استعداد‌های ذاتی بشر است که آن‌ها را از مدارس نیاموخته و خداوند

در خلقت به ما عطا کرده است، اظهار کرد: بدیهی است که همه ما انسان‌ها بالفطره خداگرا، حقیقت‌گرا و علاقه‌مند به فضائل اخلاقی و انسانی هستیم. بر مبنای این فطرت همه انسان‌ها، عدالت را می‌ستایند و از ظلم و تبعیض بیزارند. در واقع تمام این عوامل به قابلیت‌های ذاتی بشر باز می‌گردد.

ملکی با طرح علوم میزبان و مهمان ادامه داد: به گفته آیت الله جوادی آملی، علوم میزبان همان علومی هستند که انسان این مباحث را می‌داند و در ذات او وجود دارد، اما فراتر از فطرت الهی ما، و در بخش دیگر، انسان‌ها به وسیله معلم، والدین، کتاب‌های کمک آموزشی، مشاهده و آنچه که ناشران تولید می‌کنند و تحت عنوان منابع آموزشی و تربیتی هستند، چیزهایی را می‌آموزند. در همین مسیر آنچه را که کودک یاد می‌گیرد، علوم مهمان نامیده می‌شود.

وی با تأکید بر اینکه کسانی که کتاب تألیف، یا پیامی منتشر می‌کنند، امکان تربیت مهمان خلف یا ناخلف را برای کودک دارند، گفت: بدیهی است که یک کتاب نامناسب می‌تواند باعث خراب شدن، علوم میزبان در وجود کودک شود، و یا بالعکس، امکانی برای بهبود را فراهم کند لذا این مطلب که کتابی مطلوب یا نامطلوب است، مبحثی سطحی و

یک متن نامناسب در ذهن کودک، تبدیل به فرهنگ می‌شود و تأثیرات منفی به جای می‌گذارد. به همین خاطر، تلاش ما این است که با ممیزی، آثار مسموم را از کتاب‌های خوب و مفید متمایز کنیم. بدیهی است که در این جامعه به طور طبیعی، ما نمی‌توانیم در برابر سیل عظیم کتاب‌هایی که منتشر می‌شوند و تحت عنوان آثار آموزشی و کمک آموزشی شناخته می‌شود، بی‌تفاوت باشیم زیرا برخی از این آثار به معنای واقعی تهدید هستند.

وی با بیان اینکه ما سعی داریم در این حوزه نه بدبین و نه خوش بین، بلکه واقع بین باشیم، گفت: واقع بینی در این حوزه،

روزمره نیست زیرا صحبت از خرابی یا آباد کردن فطرت الهی انسان است. اینکه ناشران ما، در کدام دسته قرار می‌گیریم، بستگی به این دارد که مولف یا ناشر تا چه میزان به تربیت انسانی خود متعهد است.

وی عنوان کرد: زمانی که مؤلف قلم را به دست می‌گیرد، باید به این نکته توجه داشته باشد که به دنبال چه نوع مهمانی برای کودک است. ما ناشران متعهد بسیاری داریم که صرفاً به مسئله کسب درآمد و ثروت توجه ندارند و کودک را امانتی الهی می‌دانند. این افراد آثاری خوب و مثبت ارائه می‌کنند و نگاه ابزاری به کودک ندارند.

دکتر ملکی ادامه داد: از سوی دیگر، گاهی

کتاب‌های رنگارنگی که با اهداف مختلف در جامعه منتشر می‌شود و شبیه به یک سیل عظیم است، سلیبی مطلق برخورد کنیم. بدیهی است که این برخورد معقول و ممکن نیست زیرا در بین این آثار، کتاب‌های مفید بی شماری وجود دارد که باید به ناشران آن‌ها، احترام خاصی گذاشت.

به معنای این است که ما ممیزی قوی و هوشیاری داشته باشیم و در آن علاوه بر رعایت انصاف و دقت، به کتاب‌های منتشر شده، توجه کنیم. ما در سازمان پژوهش در برابر کتاب‌های آموزشی و کمک آموزشی، چهار نوع موضع می‌توانیم داشته باشیم. یکی از این رویکردها این است که در مقابل

راستای برداشتن گام‌های محکم برای ممیزی آثار و معرفی کتاب‌های مفید به خانواده‌ها باشد.

تعامل بی‌سابقه با ناشران

وحید تمنا، رئیس هیات مدیره انجمن فرهنگی ناشران آموزشی نیز به عنوان آخرین سخنران این مراسم با تأکید بر اینکه توسعه در یک کشور، الزاماً وابسته به آموزش است و همه ما این امر را می‌دانیم، گفت: مهم‌ترین منبع آموزشی برای شکل دهی به توسعه، منابع مکتوب است از این رو باید بین ناشران بخش خصوصی و بدنه آموزش و پرورش، تعامل ایجاد شود.

وی با بیان ایجاد تعامل بی‌سابقه میان ناشران و بدنه آموزش و پرورش در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی طی امسال، گفت: یکی از مهم‌ترین مسائل ما در این حوزه عدم مشارکت ناشران در تعیین معیارهای اسناد بالادستی برای تعیین استاندارد کتاب‌های کمک آموزشی است، اما با توجه به تعامل مثبتی که امروز رخ داده، امیدواریم که این مسئله نیز مرتفع شود.

در پایان، پرونده نوزدهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد با تقدیر از آثار برگزیده و قابل تقدیر بسته شد.

رئیس سابق سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی اظهار کرد: نگاه دیگر این است که در این عرصه، ایجابی مطلق، قدم برداریم و هر آنچه را که تولید می‌شود، خوب تلقی کنیم. بدیهی است که این نگاه نیز معقول نیست زیرا در درون این سیل عظیم، کتاب‌هایی که مسموم هستند، اندک نیست. رویکرد سوم نیز این است که ما خود را جایگزین وزارت ارشاد بدانیم و تمام آنچه که در حوزه کتاب آموزشی و کمک آموزشی غیر درسی وجود دارد، را مورد ارزیابی قرار دهیم. بدیهی است این امر امکان‌پذیر نیست زیرا در این حالت نیازمند پتانسیلی چندین برابر سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی هستیم بنابراین در مرحله پیش از چاپ، ما با کتاب‌ها هیچ کاری نداریم و این امر بر عهده وزارت محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی است.

ملکی گفت: بر همین مبنا ما رویکرد چهارم را انتخاب کرده‌ایم و آثاری که با این رویکرد دیده شده‌اند، در نمایشگاه کنونی نیز، دیده می‌شوند. باید به جایی برسیم که از طریق صدا و سیما، کتاب‌های مورد تأیید سازمان پژوهش را با نشان و آرم مورد نظر به والدین، معلمان و دانش آموزان معرفی کنیم تا امکان انتخاب مناسب را برای آنان فراهم کنیم. امیدوارم این جشنواره اقدامی در

در بخش ادبیات، این نوع آثار، انسان‌ها را با خود همراه می‌کند و بسیاری از مشکلات تربیتی و روحی کودکان را از بین می‌برد. اما مسئله اصلی اینجاست که کودکان تا پیش از ورود به دبستان، بسیار کتاب را دوست دارند اما به محض ورود به مدرسه، این ارتباط گسسته می‌شود زیرا بین کتاب‌های درسی و غیر درسی، در بدنه مدارس ارتباطی وجود ندارد و عملاً کتاب‌های غیر درسی جایگاه خود را در کنار کتاب‌های درسی نیافته‌اند.

فریدون با تأکید بر حمایت از کتاب‌های برگزیده در جشنواره گفت: ضروری است کتاب‌های مورد تأیید و تقدیر در این جشنواره، حداقل در کتابخانه‌های مدارس قرار گیرند و حتی در صورت کمبود بودجه و امکانات، از خیرین در این عرصه برای حمایت استفاده کنیم زیرا بخش خصوصی در بدترین شرایط ممکن قرار دارد و این همان دلیلی است که کتاب‌های خوب کمتر تولید می‌شود.

کتاب‌های غیردرسی و عبور از محدودیت‌ها

عبدالعظیم فریدون، رئیس هیات مدیره انجمن فرهنگی ناشران کودک و نوجوان هم به نمایندگی از ناشران در سخنانی گفت: هدف از تولید کتاب‌های درسی افزایش دانش مخاطبان، در محدوده کلاس درس و زمانی است که برای ساعت درسی مد نظر قرار می‌گیرد. در واقع این افزایش آگاهی با توجه به تنوع موضوعاتی که در کتاب‌های درسی وجود دارد، محدود به ساعت و تعداد دانش‌آموزان صورت می‌پذیرد، اما مطالعه کتاب‌های غیر درسی قطعاً این محدودیت را ندارد. حال اگر کتاب‌های درسی و غیر درسی در کنار یکدیگر قرار گیرند قطعاً در یک جامعه انسان‌های بهتری تربیت می‌شوند که آینده آن جامعه را تضمین می‌کنند. وی با بیان اینکه کتاب‌های کمک آموزشی و تربیتی ابعاد مختلفی از رشد دانش‌آموزان را مد نظر قرار می‌دهند، گفت: به عنوان مثال

